

ESKİŞEHİR VE YÖRESİ KIRIM TATAR AĞZINDA -p ZARF-FİİL EKİ

Arzu S. ERTANE BAYDAR*

ÖZET

Bu çalışmada Eskişehir ve yöresi Kırım Tatar ağzında kullanılan -p zarf-fiil eki bütün yönleri ile ele alınmış, ekin ses yapısı ve işlevleri zengin örnekler ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, verilen örneklerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Eskişehir ve yöresi Kırım Tatar ağzı, zarf-fiil ekleri, -p zarf-fiil eki.

-p ADVERB-VERB SUFFIX IN KIRIM TATARIAN DIALECT FROM ESKİŞEHİR AND SURROUNDINGS

ABSTRACT

In this study, -p adverb-verb suffix used in Kırım Tatarian accent in Eskişehir and surroundings was researched all aspects and its vocal structure and functions were presented with rich samples; the meanings of the samples in Turkish are shown in paranthesis.

Key Words: Accent, Eskişehir and surroundings, Kırım Tatarian accent, adverb-verb suffixes, -p adverb-verb suffix.

-p zarf-fiil eki, Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde olduğu gibi Eskişehir ve yöresi Kırım Tatar ağzında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak ek, söz konusu ağzıda fonetik özellikler bakımından edebî dile göre bazı farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmada ekin Kırım Tatar ağzındaki ses yapısı ve işlevleri, zengin örneklerle** ortaya konmaya çalışılacaktır.

* Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim üyesi.

** Örnekler 1997 yılı yazında Eskişehir merkez köylerinde ve ilçelerine bağlı köylerde bizzat tarafımızdan derlenen metinlerden verilmiştir. Bu metinlerin büyük bir kısmı da *Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağzı* isimli Yüksek Lisans tezimize alınmıştır. Ayrıca bakınız Arzu Sema Ertane Baydar (1999), *Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağzı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Çok büyük bir hızla gelişen ve değişen dünyada ağız özellikleri de yerlerini yavaş yavaş kültür diline bırakmaktadır. Bu durumda yapılan ağız araştırmalarının önemi daha da artmaktadır. Anadolu ağızları çok zengin dil verimleri ile doludur. Bu nedenle ağızlar üzerine yapılacak çalışmalar, özellikle de herhangi bir konu üzerinde hazırlanacak monografiler son derece gerekli ve önemlidir.

1. Ekin Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağzındaki Ses Yapısı

-p eki Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde ünlü ile biten fiillere doğrudan, ünsüz ile biten fiillere ise -ı ya da -i yardımcı ünlülerinden biri yardımıyla eklenir. Eskişehir ve yöresi Kırım Tatar ağızlarında ise edebî dildekinin aksine -p eki önündeki yardımcı ünlünün, -ı, -i yanında dar-yuvarlak şekli (-u, -ü) de vardır.

1.1. Ünlü ile Biten Kelimelerden Sonra

Başörtülerin, yazmaların köşelerin baylap, kıyın epsın dolanalar. (1-83)

[Başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlayıp köyün her tarafını dolanıyorlar.]

Birer sıra aytayım bomasa eğişer sıra ayıla ya, yerin sıymaz, şey etmez dep birer kere de geşiyim. (1-6)

[Birer defa söyleyeyim, olmazsa -iki şer defa söyleniyor ya-yerin yetmez, şey etmez diye birer defada bitireyim.]

Eee qarda merdiven yasap tā cemsenin üstüne şığıp, şıylerni kımdúk benzınlerni, taqımları.(13-25)

[Eee karda merdiven yapıp ta cemsenin üstüne çıkıp şeyleri -benzinleri, takımları- gömdük.]

Eer qurt sürüsü gelirse zeten parşalap ketcek, canavar sürüsü. (13-81)

[Eğer kurt sürüsü gelirse -canavar sürüsü- zaten parçalayacak.]

Emen Müammer de boncuqları ne toplap toplap berdı mağa. (1-208)

[Hemen Muammer de boncukları ne toplayıp toplayıp bana verdi.]

Kıyevni qapap qaytarlar. 12-86

[Damadı kapatıp geri dönerler.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

*Men sabā turğanen eş aşamay edím. Íş turğan sora, işím pítken sora betím, qolum cuvup, tışím **pirşalap**, saşım **tarap** ondan sora qāvaltı ete edím. (1-580)*

[Ben sabah kalkar kalkmaz hiç yemek yemiyordum. İşim bittikten sonra elimi yüzümü yıkayıp, dişimi fırçalayıp, saçımı tarayıp ondan sonra kahvaltı ediyordum.]

*Ōlan yaq, **taşlap** ketíl ír. (1-229)*

[Oğlan tarafı bırakıp gider.]

*Ondayın etíp, **ístep** qaytarlar. (2-17)*

[Öyle edip, isteyip geri dönerler.]

*Sıqı tutup, yanĩ senek çarpmasın mağa **dép** kóteríp sala edím. (3-7)*

[Sıkı tutup, -yani yaba bana çarpmasın diye- kaldırıp salıyordum.]

*Zaten babam alıp **azırlap** er şıynı, şuvallarman, tenekelermen, sandıqlarman. (1-155)*

[Zaten babam her şeyi çuvallarla, tenekelerle, sandıklarla alıp hazırladı.]

1.2. Ünsüz ile Biten Kelimelerden Sonra

1.2.1. Tonlu Ünsüzlerden Sonra

*Bunuñ ustası da ólgen soñ ékí tane atı boğan, Qaraker atman, Círen atnı ala díyar díyar **gezıp** kóylerde onuñ bunuñ tamír etílcek saatı bolsa ete, orağını pışe, yardımğa muhtaç kişilerge **cu vürüp**, yardımda tabılıp, erkesiñ góñlünü alğan, ózú, cartı şalaşında yaşap, neşeli, şen, misqıl bir çaşımız. (22-107)*

[Bunun ustası da öldükten sonra iki tane atı -Karakter atla Ciren atı- alıp, diyar diyar gezerek köylerde onun bunun tamir edilecek saati varsa tamir edip, orağını biçip, yardıma muhtaç kişilere koşup yardımda bulunup herkesin gönlünü alan kendi eski çadırında yaşayan neşeli, şen, alaycı bir gencimiz.]

*Er kórgeniñ dos **bilip** sır aytma. (4-109)*

[Her gördüğünü dost bilip sır söyleme.]

*Eskí balaban lastík **kıyıp** keleyatırğanın tuyaman, annem kelgenin tuyaman. (1-556)*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

[Eski, büyük lastik giydiği için gelmekte olduğunu duyuyorum, annemin geldiğini duyuyorum.]

Qoy, sıyr savıp, cún yígırıp, órúp, on beş yaşından sora da ózı şeyızlerini toplarlar. (22-46)

[Koyun, sığır sağıp yün eğirip, örüp, on beş yaşından sonra da kendi çeyizlerini toplarlar.]

Men, şıńdı toy arabasını toqtatırlar, kelín arabasın, bñr tane ğırep veya şe vñre baylarlar bñr şıyge, kñyevıñ yaqınlarından bñrsınıñ mınıp sıqqan atına. (12-59)

[Ben, şimdi düğün arabasını durdururlar, -gelin arabasını-damadın yakınlarından birisinin bindiği ata bir tane süslü örtü veya oyali mendili bağlarlar.]

O arada kóq gúrlıy, şımşek çatır çatır çat bñr şatlay amma onu da kóterıp ata. (4-37)

[O arada gök gürlüyor, şimşek çatır çatır çatlıyor ama onu da kaldırıp atıyor.]

Pantolonu cirtulıp tústú. (1-415)

[Pantolonu yırtıldığı için düştü.]

Şımdı kelínler ózú cúrıp mıne yā, men de ózúm cúrıp mındım. (1-362)

[Şimdi gelinler kendileri yürüyüp biniyorlar ya, ben de kendim yürüyüp bindim.]

1.2.2. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra

Darıla, gücene totay qız, qayıp kete. Ondan soñ Qurt Alı añlay kñ totay qız. (22-126)

[Darılıp güceniyo büyük kız, geri dönüp gidiyo. Ondan sonra Kurt Ali anlıyo ki büyük kız...]

Em ózúñ cıgıt şaqırasıñ

Em de catıp yuqlaysıñ (1-32)

[Hem kendin yiğit çağırıyorsun

Hem de yatıp uyuyorsun]

Kúlúşúp, qucaqlaşıp, oynaşıp keşenıñ de vamanı ketireler. (22-233)

[Gülüşüp, kucaklaşp, oynaşp gecenin devamını getirirler.]

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

Qaç sene boldu kelgenimíz, unütüp qaldıq Qırım'nu. Bala ekende keldik. (2-2)

[Geleli kaç sene oldu Kırım'ı unuttuk, Çocukken geldik.]

Maya üretip mayalaymız hamurnu. (20-25)

[Maya üreterek hamuru mayalıyoruz.]

Ondayın etip, istep qaytarlar. (2-17)

[Öyle edip, isteyip geri dönerler.]

Sen cılamay kım cılar ay cüreği taşıp (1-15)

[Sen ağlamadan kim ağlar ay yüreği taşıp]

Tabi kelín alıcılar baqırıp keldi. (1-372)

[Tabi gelin alıcılar bağırarak geldiler.]

Uzun qış keşelerinde bir araa kelip otññ şevresinde em qımız raqı işip em añlatırlar. (22-15)

[Uzun kış gecelerinde bir araya gelip ateşin çevresinde hem kımız, rakı içip hem anlatırlar.]

2. Ekin İşlevleri

2.1. Fiilin Tarzını / Durumunu Bildirir

Babam camige kiyinip kete. (1-62)

[Babam camiye giyiniş gidiyor.]

Başörtülerin, yazmaların köşelerin baylap, kóyün epsin dolanalar. (1-83)

[Başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlayıp köyün her tarafını dolanıyorlar.]

Bir de ekı kışi bir de arkadaşı veyüt yaqını birdiy etip otura ekenler de onu kóterip arabaa sala ekenler. (1-361)

[Bir de iki kişi, bir de arkadaşı veyahut yakını beraber oturuyorlarmış da onu kaldırıp arabaya götürüyorlarmış.]

Keteceksin keteceğ ay bayırlar aşip (1-14)

[Gideceksin gidecek ay bayırlar aşip]

Sen cılamay kım cılar ay cüreği taşıp (1-15)

[Sen ağlamadan kim ağlar ay yüreği taşıp]

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

*Sıqı tutup, yanı senek çarpmasın mağa döp **kóteríp** sala edím.*
(3-7)

[Sıkı tutup, -yani yaba bana çarpmasın diye- kaldırarak salıyordum.]

2.2. Fiilin Zamanını Bildirir

*Mení **kórup** can da **kúy*** (1-48)

[Beni gördükçe yan da yan]

2.3. Fiilin Sebebini Bildirir

*Ékísí qaşalar **yılıp** askerlíkten.* (21-27)

[Askerlikten yıldıkları için ikisi kaçıyor.]

*Eşki balaban lastik **kıyıp** keleyatırğanın tuyaman, annem kelgenin tuyaman.* (1-556)

[Eski, büyük lastik giydiği için gelmekte olduğunu duyuyorum, annemin geldiğini duyuyorum.]

2.4. Ana Fiilden Önce veya Arka Arkaya Yapılan Hareketi Bildirir

-(y)Ip/-(y)Up'lu zarf-fiil, bağlı bulunduğu esas fiildeki hareketten biraz önce gerçekleşmiş olan bir hareketi karşılar. Bu kullanılış ile, şekilce, esas fiildeki kipin yerini dolduran bir "ikame" özelliği arka arkaya aynı şekil yapısındaki kiplerin tekrarını önlemek üzere, bir önceki fiilin çekim eki atılmış ve yerine -(y)Ip/-(y)Up zarf-fiil eki getirilmiştir. (Korkmaz 2003: 999)

*Bu Tatarlar gene postlardan yasalğan çalaşlarında ballarnı **óstürúp**, daa cürúmee başlamadan at üstünde oturturlar.* (22-12)

[Bu Tatarlar gene postlardan yapılan çadırlarında çocuklarını büyütüp /büyütürler, daha yürümeye başlamadan at üstüne oturturlar.]

*Şímdí acíge **ketíp** keldí, Acı Zekeriya oldu.* (1-302)

[Şimdi hacca gidip /gitti geldi, Hacı Zekeriya oldu.]

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

3. Ekin Görevleri

3.1. Tekrar Grubu Oluşturur

3.1.2. Aynen Tekrarlar

*Emen Mūammer de boncuqlarını ne **toplap topla** berdí mağa.*
(1-208)

[Hemen Muammer de boncukları ne toplayıp toplayıp bana verdi.]

*Tabaq bóreğ **pişiríp pişiríp***

*Tabaq bóreğ **pişiríp pişiríp** (22/217)*

[Tabak börek pişirip pişirip]

Tabak börek pişirip pişirip]

3.1.3. Yakın Anlamlı Tekrarlar

*Caşlarıñ başında da bñ qodaman bolup, onları beğ **sayıp süyerler.*** (22-19)

[Gençlerin başında da bir kodaman olur, onları pek sayıp severler.]

3.2. Birleşik Fiil Oluşturur

3.2.1. Tasvir Fiilleri

3.2.1.1. *tur-* [dur-] Yardımcı Fiili ile

*Ballar tabí añlamay bunu, **qarap turalar.*** (19-71)

[Çocuklar tabi anlamıyor bunu, bakıp duruyorlar.]

*Faqat o sıçanday bellí **bolup tura** edí.* (17-99)

[Fakat o sıçan gibi belli oluyordu.]

*Mağa yírmí beş quruş **beríp tur.*** (1-515)

[Bana yirmi beş kuruş ver.]

*Şıqtım, otura, aqşam sāt qaş, sāt on bñrgeşík kızlar şala oynay, caşlar da qapınıñ a vızından **qarişip turalar.***(1-274)

[Çıktım oturuyor, akşam saat kaç, saat on bire kadar kızlar çalıp oynuyor, gençler de kapının ağzından karışıyorlar.]

*Şıqtım yuqarğa qurtarıcı şoforu **beklep tura.*** (13-50)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

[Yukarıya çıktım, kurtarıcı şoförü bekleyip duruyor.]

3.2.1.2. *kal-* Yardımcı Fiili ile

Erkes b'rbirlerine ediyesini bergende Qurt Alı şaşırıp qala. (22-124)

[Herkes birbirine hediyesini verince Kurt Ali şaşırıp kalıyor.]

Qaç sene boldu kelgenimız, unütüp qaldıq Qırım'nu. Bala ekende keldik. (2-2)

[Geleli kaç sene oldu Kırım'ı unuttuk, Çocukken geldik.]

Sallanıp qaldıq. (13-72)

[Sallanıp kaldık]

Yuqlap qaldım, turdum. (1-523)

[Uyuyup kaldım, uyuyup durdum.]

3.2.1.3. *sal-* Yardımcı Fiili ile

Uyerge kelgen zamanda ana taşı gedigine qoyma derler ya, o zaman bunu aytıp salırsıñ. (17-138)

[Oraya geldiği zaman taşı gedigine koyma derler ya, o zaman bunu söylersin.]

3.2.1.4. *kel-* [gel-] Yardımcı Fiili ile

Neyse arqadaş dıyo ben senıñ qızın ıstep keldım dıy. (7-25)

[Neyse arkadaş, ben senin kızını istedim diyor.]

3.2.1.5. *cür-* [yürü-] Yardımcı Fiili ile

Bunlar o ta v senıñ bu cılğa benim dep kış etip cürerler. (22-7)

[Bunlar o dağ senin, bu dere benim deyip göç ederler.]

Ondan sora balaban ballarğa da şeker toplap cüre. (1-84)

[Ondan sonra büyük çocuklara da şeker topluyor.]

Qırım'da neday yaşanıp cürülgen bek bilmıymız. (22-3)

[Kırım'da nasıl yaşadığımızı pek bilmiyoruz.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

3.2.1.6. *cat-* [*yat-*] Yardımcı Fiili ile

*A vuzına burnuna qum topraqlar **tolup catır*** (17-6)

[Ağzına burnuna kum topraklar doluyor.]

*Col boyunda bîr balaşiq, **ólúp catır*** (17-5)

[Yol boyunda bir çocuk ölmüş.]

*Qart babaylar cenazesín **qılıp catır*** (17-7)

[Büyük babalar cenazesini kılıyor.]

3.2.1.7. *al-* Yardımcı Fiili ile

*Sora Muqaddes'ten portaqal **satıp alaman.*** (1-539)

[Sonra Mukaddes'e portakal satıyorum.]

3.2.1.8. *ket-* Yardımcı Fiili ile

*Orda **aytıp ketken.*** (13-78)

[Orada söyleyip gitmiş.]

4. *-p* Ekli Zarf-Fiil / Zarf-Fiil Grubunun Kullanıldığı Cümlelerde Zaman Sıralaması

-p ekli zarf-fiil / zarf-fiil grubu bazı kullanılışlarda ana cümlenin yüklemine belirttiği hareket ile aynı zamanda bazı kullanılışlarda ise ana fiilin belirttiği hareketten önce yapılan hareketi ifade etmektedir.

4.1. *-p* Ekli Zarf-Fiil / Zarf-Fiil Grubu Ana Fiilin Belirttiği Hareketten Önce Olan / Yapılan Hareketi İfade Eder

Eğer ZP'nin tam fiili "son sınırı vurgulayan" ("Finaltransformativ") cinsten ise, hareketin önemli noktası "sonuç"udur. Bu durumda, TP'nin gösterdiği hareket, ZP'nin sonuç noktasından sonra başlamaktadır; burada zaman süreçlerinin birbirini takip etmesi söz konusudur. (Uğurlu: 1999a: 1185)

*Başórtúleriñ, yazmalarıñ kóşeleriñ **baylap**, kóyúñ epsín dolanalar.* (1-83)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

[Başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlayıp köyün her tarafını dolanıyorlar.]

→Yukarıdaki cümle [Onlar, önce başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlıyorlar, sonra da köyün her tarafını dolanıyorlar.] şeklinde de yorumlanabilir. Bu cümlenin [Onlar, başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlarken (başörtülerin, yazmaların köşelerini bağlamaya devam ederken) köyün her tarafını dolanıyorlar.] şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Yani bu cümledeki -p ekli zarf-fiil grubu ana fiilin belirttiği hareketten önce yapılan bir hareketi ifade etmektedir.

*Maya **úretíp** mayalaymız **hamurnu**. (20-25)*

[Maya üreterek hamuru mayalıyoruz.]

→Yukarıdaki cümle [Biz önce maya üretiyoruz sonra da bu mayayla hamuru mayalıyoruz.] şeklinde de yorumlanabilir. Maya üretme işi hamuru mayalama işinden önce yapılmıştır. Bu cümlede de -p ekli zarf-fiil grubu ana fiilin belirttiği hareketten önce yapılan bir hareketi ifade etmiştir.

*Ne qadar aldılar bilmýmen menden de ya işte **ékí yúz mú edí o zaman, **ékí yúz ellí mí edí, nēdí, bîr taqım aldılar ondan sora şıqıp taqsige **münsetíp** oturtular mení.** (1-389)***

[Benden de ne kadar aldılar bilmiyorum ya, işte iki yüz müydü o zaman, iki yüz elli miydi neydi, bir takım aldılar; ondan sonra çıkıp, taksiye bindirip beni oturtular.]

→Bu cümle [... Onlar önce beni taksiye bindirdiler, sonra da oturtular.] şeklinde ifade edilebilir. Cümlenin [Onlar beni taksiye bindirirken oturtular. / Onlar beni taksiye bindirmeye devam ederken oturtular.] şeklinde yorumlanamayacağı açıktır. Bu örnek cümlede de -p ekli zarf-fiil grubu ana fiilin belirttiği hareketten önce yapılan bir hareketi ifade etmektedir.

*Şimdi kelinler ózú **cúrúp** míne yā, men de ózúm **cúrúp** míndím.* (1-362)

[Şimdi gelinler kendileri yürüyüp biniyorlar ya, ben de kendim yürüyüp bindim.]

→ Bu cümle de [... Ben de kendim yürüdüm, bindim / yürüdüm ve bindim.] şeklinde yorumlanabilir. Çünkü yürüme işi binme işinden önce yapılmıştır. Yürürken de binilemeyeceği için -p ekli zarf-fiil cümledeki ana fiilin belirttiği hareketten önce yapılan bir hareketi ifade etmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

4.2. -p Ekli Zarf-Fiil / Zarf-Fiil Grubu Ana Fiilin Belirttiği Hareket ile Aynı Zamanda Olan / Yapılan Hareketi İfade Eder

Eğer ZP'nın tam fiili, sınır vurgulamayan cinsten ise, temel parça ile "zaman süreçleri" örtüşmekte; diğer bir ifade ile, ikisi de "aynı zamanda" gerçekleşmektedir. (Uğurlu 1999a: 1184)

Asker kóp, insan kóp, yüzlerce insan úttırıp çalıştırdıq qurtarıcını. (13-106)

[Asker çok, insan çok, yüzlerce insan ittirerek kurtarıcını çalıştırdık.]

→Yukarıdaki cümle [... İnsanlar / biz ittirirken kurtarıcı çalıştı / kurtarıcını çalıştırdılar / çalıştırdık. / Biz ittirmeye devam ederken kurtarıcı çalıştı vb.] şeklinde de yorumlanabilir. Yani bu cümledeki -p ekli zarf-fiil ana fiilin belirttiği hareket ile aynı zamanda yapılan bir hareketi ifade etmektedir.

Külüşüp, qucaqlaşp, oynaşp keşenñ de vamını ketireler. (22-233)

[Gülüşüp, kucaklaşp, oynaşp gecenin devamını getirirler.]

→Bu cümle [Gülüşerek / gülüşürken, kucaklaşarak / kucaklaşırken, oynaşarak / oynaşırken gecenin devamını getirirler.] şeklinde yorumlanabilir. Bu cümledeki -p ekli zarf-fiiller ana fiilin belirttiği hareket ile aynı zamanda yapılan hareketi ifade etmektedirler.

Sen cılamay kım cılar ay cüreği taşp (1-15)

[Sen ağlamadan kim ağlar ay yüreği taşp]

→Bu cümle de [... Yüreği taşarak kim ağlar. / Kim yüreği taşarken ağlar.] şeklinde yorumlanabilir. Bu örnek cümlede de -p ekli zarf-fiil grubu ana fiilin belirttiği hareket ile aynı zamanda yapılan bir hareketi ifade etmektedir.

Sonuç

-p zarf-fiil eki Eskişehir ve yöresi Kırım Tatar ağzında farklı şekillerde, görevlerde ve işlevlerde kullanılmaktadır. Yukarıda verilen tanıklı örnekler de bunu göstermektedir.

Ekin bu çeşitli kullanılış, görev ve işlevlerinin dile kattığı zenginlik bir kez daha bu çalışmayla ortaya konulmuştur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Ağızlar üzerine derinlemesine yapılacak her çalışma Anadolu ağızlarının her bakımdan son derece zengin olduğunu ortaya koyacaktır. Yapılan her ağız araştırması Türk dilinin ayrı bir problemine çözüm getirmekte ve dilimizin birçok bilinmeyen yönünü açığa çıkarmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi ağızlar yerlerini hızla standart dile bırakmaktadır. Bir an önce bu önemli dil ve kültür verimlerinin derlenip incelenerek, değerlendirilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamak istiyoruz.

İşaretler

˘ : Ünlüler üzerinde kısalık işareti.

˙ : İnce ünlüler üzerinde yarı kalınlaşma işareti.

˚ : /n/ ünsüzü üzerinde nazallaşma işareti.

˛ : /e/ ünlüsü üzerinde kapalılık, /k/ ünsüzü altında ve /g/ ünsüzü üzerinde art damaklılık (kalınlaşma), /v/ ünsüzü üzerinde dudak /v/si oluş işareti.

- : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti.

KAYNAKÇA

- ASANOV, Ş. A.; Garkavets, A. N.; Üseinov, S. M. (1988), *Kırım Tatarca-Rusça Lugat*, Kiyev “Radyanska Şkola”.
- AYDER, Memetov (1984), *Praktikum po Grammatike Tatarskogo Yazıka*, Ukituvçi Neşriyat, Taşkent.
- BANGUOĞLU, Prof. Dr. Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, TDK yayınları, Ankara.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- ERGİN, Prof. Dr. Muharrem (1989), *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi yayınları, İstanbul.
- ERTANE Baydar, Arzu Sema (1999), *Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağzı*, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara.
- KARAHAN, Prof. Dr. Leylâ (2004), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ yayınları, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

-
- KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep (2003 a), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK yayınları, Ankara.
- MUSTAFAYEV, E. M. (1996), *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*, Engin yayınları, İstanbul.
- UĞURLU, Prof. Dr. Mustafa (1999a), “-ArAk ve -p ile Kurulan Zarf-Fiilli Parçalarda Sınır Vurgulayışın Rolü”, 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 1996, TDK yayınları, Ankara, s. 1181-1188.
- UĞURLU, Prof. Dr. Mustafa (1999b), *Memlûk Türkçesinde Zarf-Fiilli Parçaların Dizimi*, TDK yayınları, Ankara.
- ÜSEİNOV, S.M. (2005), *Kırım Tatarca-Rusça Lugat*, Simferopol.
- YÜKSEL, Doç. Dr. Zühâl (2005), *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*, Semih Eğitim Kültür yayınları, Ankara.